
Co jsou registry úniků a přenosů znečišťujících látek?

Registry úniků a přenosů znečišťujících látek (Pollutant Release and Transfer Registers – PRTR) jsou seznamy nebo databáze znečišťujících látek jejich úniků a přenosů. PRTR zahrnují informace o únicích látek do ovzduší, vody a půdy, stejně jako o přenosech odpadů ke zpracování nebo odstranění. Látky a jejich úniky (přenosy) jsou uváděny jednotlivě a jsou spojeny přímo s konkrétní provozovnou. Registry jsou zdarma veřejně dostupné.

Co je účelem zavádění registrů úniků a přenosů znečišťujících látek?

Účelem registrů je přispět k posílení integrovaného přístupu v ochraně životního prostředí a k podpoře šetrnějšího chování. Pro státy, ale i pro průmyslové podniky jsou údaje z registrů potřebné k formulaci environmentálních politik a jako nástroj ekologického řízení.

Zásadní význam mají registry při informování veřejnosti, která má možnost získat jinak obtížně zjistitelné údaje o únicích a přenosech konkrétních znečišťujících látek z jednotlivých podniků a zároveň má veřejnost možnost podílet se na vývoji registrů.

Veřejná kontrola působí na odpovědnější ekologické chování jednotlivých podniků. Průmyslovému a zemědělskému sektoru slouží data z registru jako nástroj ekologického řízení (úspory látek, zavádění nových technologií), případně jako zdroj statistických údajů pro analytické účely.

Relevantní a věrohodné údaje v registrech mohou sloužit pro formulaci efektivní a cílené environmentální politiky, která závisí mimo jiné právě na přesných informacích o únicích znečišťujících látek do ovzduší, vody a půdy a v přenosech. Pouze v případě, že jsou takové informace dostupné, mohou vládní instituce připravovat adekvátní programy ke zlepšení životního prostředí a mohou lépe predikovat vývoj životního prostředí. Samozřejmější je využití dat v registrech k plnění mezinárodních závazků.

Kdy registry úniků a přenosů znečišťujících látek vznikly?

Registry úniků a přenosů znečišťujících látek se staly v posledních letech součástí legislativy mnoha států, ale i předmětem mnoha mezinárodních dokumentů a dohod. Myšlenka založení registru úniků a přenosů znečišťujících látek vznikla poprvé ve Spojených státech amerických po tragické nehodě chemického zařízení v indickém Bhopálu v roce 1984. Kongres USA přijal zákon umožňující vznik registru (Toxic Release Inventory), který obsahuje údaje o více než 600 látkách, jejich únicích a přenosech.

V roce 1992 se v Riu de Janeiru konala Konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji (tzv. Summit Země). Nejdůležitějším výsledkem konference byl dokument **Agenda 21**, což je program řešení naléhavých otázek v oblasti životního prostředí a rozvoje. V kapitole 19 „Management toxických látek“ je zdůrazněn princip práva veřejnosti a pracovníků vědět o chemickém riziku. Agenda 21 vyzývá vlády, aby převzaly programy založené na právu vědět (Right-to-Know) a dále vybízí mezinárodní instituce, aby vyvíjely metody pro vlády států usnadňující zřizování takových programů. Agenda 21 dále žádá podniky, aby hlásily každoročně emise toxických látek, a to i v těch případech, kdy v těchto

zemích není příslušná právní úprava, která by to vyžadovala. K plnění úkolů Agendy 21 se přihlásila i Česká republika.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) publikovala v roce 1996 manuál pro vlády¹, které se rozhodly zavést registry úniků a přenosů znečištění jako nástroj k monitorování tohoto snižování. V ten samý rok OECD přijala doporučení k implementaci registrů úniků a přenosů znečišťujících látek². OECD vypracovala od roku 1996 k problematice implementace registrů znečišťování značné množství dokumentů, což charakterizuje důležitost přikládanou této tématice v agendě OECD. Zároveň je v rámci OECD ustavena speciální pracovní skupiny pro otázky registrů znečišťujících látek (OECD PRTR Task Force).

V roce 1996 schválila Evropská unie **směrnici o integrované prevenci a omezení znečištění** (96/61/ES), která mimo jiné požaduje ohlašování emisí a zdrojů znečišťování. **Rozhodnutím Evropské komise** (2000/479/EC) byl v roce 2000 založen Evropský registr emisí znečišťujících látek (EPER). EPER je od roku 2007 nahrazen širším **Evropským registrem úniků a přenosů znečišťujících látek** (E-PRTR).

Aarhuská úmluva³ o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí z roku 1998 je považována za jednu z nejvýznamnějších mezinárodních úmluv v oblasti ochrany životního prostředí, neboť vyjadřuje moderní demokratický přístup široce respektující právo veřejnosti na informace o životním prostředí a na participaci na rozhodování ve věcech životního prostředí, přičemž pamatuje na nutnost procesního a institucionálního zajištění výkonu těchto práv. Aarhuská úmluva je postavena na tzv. třech pilířích:

1. zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti,
2. aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech,
3. zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí.

Úmluva zavazuje své signatáře veřejně šířit údaje o emisích a využívat registry znečišťujících látek jako nástroj ke sledování pokroku v environmentálních záležitostech. Dokumentem navazujícím na Aarhuskou úmluvu je **Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek**⁴ podepsaný v roce 2003.

Co je Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek?

Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (Protokol o PRTR) je první právně závaznou mezinárodní úmlouvou o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek.

Kdy byl Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek přijat

Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek (dále „Protokol“ nebo „Protokol o PRTR“) byl přijat na 5. ministerské konferenci „Životní

1 Pollutant Release and Transfer Registers. A Tool for Environmental Policy and Sustainable Development. Guidance Manual for Government.

2 Recommendation of the Council on Implementing Pollutant Release and Transfer Registers [C(96)41/Final]. Následně bylo v roce 2003 ještě přijato doplňující doporučení [C(2003)87].

3 Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters.

4 Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers.

prostředí pro Evropu“ Evropské hospodářské komise OSN 21. května 2003 v Kyjevě a vychází z **Aarhuské úmluvy**.

Kdy vstoupí Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek v platnost?

Protokol podepsalo 36 států a také Evropské společenství⁷). Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek vstoupí v platnost pro smluvní strany devadesátým dnem po datu uložení šestnácté listiny o ratifikaci, přijetí nebo přistoupení. Česká republika je jednou ze smluvních stran Protokolu. Ratifikační proces bude dokončen v návaznosti na schválení zákona o integrovaném registru znečišťování. Předpokládá se, že rok 2008 by mohl být rokem, kdy se stane Protokol pro jeho signatáře závazným.

Co je cílem Protokolu o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek?

Cílem je zvýšit přístup veřejnosti k informacím o životním prostředí založením integrovaného, celonárodního registru. Vytváření ucelených veřejných registrů polutantů je jedním ze závazků Aarhuské úmluvy. Protokol deklaruje důležitost registrů úniků a přenosů znečišťujících látek jako mechanismu pro zvyšování odpovědnosti podniků, omezení znečištění a podporu udržitelného rozvoje. Účelem registrů je přispět k posílení integrovaného přístupu v ochraně životního prostředí a k podpoře šetrnějšího chování.

Jaké parametry má registr úniků a přenosů znečišťujících látek podle Protokolu?

Registr má podle Protokolu obsahovat informace o únicích a přenosech minimálně **86 znečišťujících látek** (seznam tvoří přílohu Protokolu) od provozovatelů vybraných činností (seznam činností tvoří přílohu Protokolu). Smluvní strany mohou nicméně vytvářet rozsáhlejší databáze. Sledovány jsou látky s významnými negativními vlivy na životní prostředí a lidské zdraví (např. skleníkové plyny, látky způsobující kyselý déšť, těžké kovy, rakovinotvorné látky, pesticidy, freony, polyaromatické uhlovodíky a další). Dále registr pokrývá úniky a přenosy z různých typů bodových zdrojů a poskytuje dostupná data o plošných zdrojích. Při vytváření registru je nutné brát v úvahu i jeho další rozšiřování.

Protokol stanoví stěžejní prvky registru, jeho formu, strukturu a údaje, které musí obsahovat. Požaduje, aby smluvní strany založily registry, které:

- jsou veřejně dostupné a bezplatné,
- jsou uživatelsky přátelské,
- poskytují údaje v koherentní a strukturované podobě (podle zařízení, polohy, činnosti, vlastníka, znečišťující látky, složek atd.)
- poskytují odkazy na další registry,
- pokrývají úniky a přenosy minimálně 86 znečišťujících látek uvedených v příloze Protokolu,
- pokrývají úniky a přenosy z různých typů bodových zdrojů,
- poskytují dostupná data o plošných zdrojích (např. dopravě),
- mají omezená ustanovení týkající se utajování,

- jsou otevřené připomínkám veřejnosti při vývoji a modifikacích, veřejnost může předkládat jakékoli připomínky, informace, analýzy nebo stanoviska,
- jsou rozšiřitelné o další látky,
- jsou pravidelně aktualizovány na základě povinného periodického ohlašování.

Smluvní strany musí zabezpečit, že údaje do registru budou provozovatelé poskytovat povinně periodicky (každoročně) a to minimálně v následujícím rozsahu:

- hlášení za jednotlivé provozovny s udáním geografické polohy,
- hlášení o únicích látek do vody, ovzduší a půdy,
- hlášení o látkách v odpadech nebo kategoriích odpadů přenášených mimo lokalitu provozovny,
- hlášení o látkách v odpadních vodách přenášených mimo lokalitu provozovny.

Jak se může veřejnost podle Protokolu zapojit do vývoje registru znečišťování?

Veřejnost musí mít zajištěn bezplatný přístup k informacím v registru bez nutnosti prokázat konkrétní zájem na těchto informacích. Registry by měly být dostupné elektronicky prostřednictvím sítě Internet.

Protokolem je požadováno zajištění účasti veřejnosti i při vývoji národního registru. Veřejnost může předkládat připomínky, informace, analýzy nebo stanoviska.

Funguje v České republice registr úniků a přenosů znečišťujících látek?

Česká republika se vstupem do Evropské unie, podpisem Aarhuské úmluvy a Protokolu o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek zavázala plnit povinnosti v oblasti životního prostředí, které z těchto mezinárodních aktů vyplývají. Jedná se zejména o shromažďování a šíření informací o životním prostředí, umožnění svobodného přístupu veřejnosti k těmto informacím a tvorbu registru úniků a přenosů znečišťujících látek. Proto byl založen **integrováný registr znečišťování životního prostředí** (zkráceně integrováný registr znečišťování ve zkratce „IRZ“).

Integrovaný registr znečišťování byl zřízen Ministerstvem životního prostředí v roce 2004 jako veřejně přístupný informační systém veřejné správy, do kterého jsou jednotlivými provozovny každoročně ohlašovány informace o únicích a přenosech vybraných znečišťujících látek. Veřejná přístupnost kvalitativně odlišuje IRZ od ostatních již provozovaných registrů v oblasti životního prostředí a klade daleko větší požadavky na konstrukci registru, ale i jeho správu a provoz. Veřejnost může v IRZ vyhledávat ohlášené údaje na základě zadání různých parametrů. K dispozici jsou i informace o jednotlivých látkách evidovaných v IRZ. Údaje z IRZ jsou pro veřejnost přístupné na stránkách <http://www.irz.cz>.

Registry znečišťujících látek na internetu

Česko	http://www.irz.cz/
Německo	http://www.prtr.de/
Rakousko	http://www.umweltbundesamt.at/eper.html
Velká Británie	http://www.environment-agency.gov.uk/business/444255/446867/255244/
Itálie	http://www.eper.sinanet.apat.it/
Skotsko	http://www.sepa.org.uk/spri/index.htm
Norsko	http://www.sft.no/bmi/main/english.asp
Švédsko	http://www.naturvardsverket.se/kur/
Finsko	http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=123863&lan=FI
Španělsko	http://www.eper-es.com/
Nizozemí	http://www.emissieregistratie.nl/
Slovensko	http://www.lifeenv.gov.sk/minis/ipkz/
Maďarsko	http://www.kvvm.hu/szakmai/eper/
Austrálie	http://www.npi.gov.au/
Kanada	http://www.ec.gc.ca/pdb/npri
Spojené státy	http://www.epa.gov/tri/
Francie	http://www.pollutionsindustrielles.ecologie.gouv.fr/IREP/index.php
Řecko	http://www.minenv.gr/4/41/g4106.html
Dánsko	https://secure.mim.dk/mst/simi/default.asp?lanId=2
E-PRTR	http://www.prtr.ec.europa.eu/

Další užitečné odkazy

Aarhuská úmluva	http://www.unece.org/env/pp/
Aarhus Clearinghouse	http://aarhusclearinghouse.unece.org/
Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek	http://www.unece.org/env/pp/prtr.htm
Účast veřejnosti	http://www.ucastverejnosti.cz/

Kontakt

Ministerstvo životního prostředí
Odbor posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC
Oddělení IPPC
Vršovická 65
100 10 Praha 10
www.env.cz
www.irz.cz

Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek

Otázky a odpovědi k mezinárodní úmluvě o veřejně dostupných registrech znečišťujících látek

MINISTERSTVO
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ